



گروه آموزشی باستان شناسی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته باستان شناسی

**عنوان:** جغرافیایی تاریخی عراق در دوره ساسانی بر اساس منابع کهن اسلامی  
استادراهنما: خانم دکتر لیلا مکوندی  
استادمشاور: دکتر رضا نوری شادمهانی  
دانشجو: احمد النعمه  
دی ماه ۹۸

**واژه های کلیدی:** عراق، ساسانیان، جغرافیای تاریخی، منابع اسلامی، مداین، حیره  
**چکیده:**

سرزمینی که عراق (ارض السواد) نامیده می شود، در دوره ساسانی دل ایرانشهر خوانده شده است. موقعیت و ویژگی های جغرافیایی عراق باعث شده بود که پادشاهان ساسانی این سرزمین را محل اقامت و مرکز اداری حکومت خود قرار دهند. در این پایان نامه از طریق تحقیق تاریخی با جمع آوری داده ها از متون دست اول عربی که به فارسی ترجمه شده است و معرفی و تطبیق محوطه های باستانی به بازسازی جغرافیایی این سرزمین در دوره ساسانی پرداخته ایم. عراق دوره ساسانی در متون اولیه اسلامی متشکل از دو بخش است: بخش شمالی در حال حاضر به نام جزیره نامیده می شود در متون به سه منطقه عمده تقسیم شده است: دیار ربیع، دیار بکر و دیار مضر و این مناطق به نام قبایل عرب ساکن آن منطقه نامیده شده است. اما بخش جنوبی عراق امروزی شامل مناطقی تا خلیج فارس بود که بخش مهمی در دوره ساسانی بوده چون پایتخت شاهنشاهی ساسانی در این منطقه واقع شده بود و مهمترین محوطه های باستانی ساسانی نیز در این بخش قرار دارند که مهم ترین آن مداین است. بخش جنوبی تر هم شامل حیره و کوفه و همچنین میشان در نزدیک خلیج فارس می شود.